

FUAD KÖPRÜLÜ'YE DAİR ÖNEMLİ BİR ESER

A Considerable Work on M. Fuad Köprülü

Dr. Süleyman TÜLÜCÜ*

Doç. Dr. M. Hanefi PALABIYIK, *Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve Tarihçiliği*, Akçağ Yay./705, Biyografi/31, Ankara 2005, 376 s.

ÖZET

Aşağıda tanıtımını bahis konusu edeceğimiz bu eser, Türkiyat araştırmalarına (Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Tarihi, Türk Dini Tarihi, İslâm Medeniyeti Tarihi, vs.) unutulmaz katkılarda bulunmuş olan ve bu konuda uluslararası ün kazanan M. Fuad Köprülü'nün ilmî hayatı ve tarihçiliğine tahsis edilmiş olup, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. M. Hanefi Palabıyık tarafından kaleme alınmıştır.

Eserin muhtevasını teşkil eden ana başlıklar şöyledir:

İçindekiler, İkinci Baskıya Önsöz, Önsöz, Kısaltmalar, Giriş, Birinci Bölüm: Mehmet Fuad Köprülü'nün Dönemi ve İlmî Hayatı, İkinci Bölüm: Mehmet Fuad Köprülü'nün Tarihle İlgili Eserleri ve Değerlendirmeler, Üçüncü Bölüm: Mehmet Fuad Köprülü'nün Tarihçiliği, Sonuç, Ekler: Fuad Köprülü'nün Makalelerinden Seçmeler, Kaynaklar, Dizin.

Anahtar Kelimeler: M. Fuad Köprülü, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Tarihi, İslâm Medeniyeti Tarihi.

ABSTRACT

The work to be defined and described below, which is assigned to the scholar and historian identity of M. Fuad Köprülü, who made unforgettable contributions to the Turcology researches (Turkish Language and Literature, History of Turks, History of Turkish Religion, History of Islamic Civilization, etc.) and thus gained an international reputation, was written by M. Hanefi Palabıyık who is an Associate Professor at the Department of Islamic History and Arts, Faculty of Divinity, Atatürk University.

The main titles that constitute the content of the work are as

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Böl. Öğrt. Üyesi.

follows:

Contents, Preface to Second Edition, Preface, Abbreviations, Introduction, First Chapter: The Period of M. Fuad Köprülü and His Scholarly Life, Second Chapter: Historical Works of M. Fuad Köprülü and Their Evaluation, Third Chapter: Historiography of M. Fuad Köprülü, Conclusion, Additions: Selections from the Articles of M. Fuad Köprülü, References, Index.

Keywords: M. Fuad Köprülü, Turkish Language and Literature, History of Turks, History of Islamic Civilization.

Benim Fuad Köprülü'y daha iyi tanımam, yaklaşık olarak, 1966 yılında Konya Yüksek İşlm Enstitüsü'ndeki öğrencilik yıllarımda olmuştur. O zamanlar Türk-İşlm Medeniyeti Tarihi dersimize Ankara Üniversitesi İlhiyat Fakültesi ğretim yelerinden Prof. Dr. Hüseyin G. Yurdaydın (merhum hocamızın hayatı ve eserleri hakkında bk. Nesimi Yazıcı, "Prof. Dr. Hüseyin Gazi Yurdaydın'ın Hayatı ve alışmaları", *OTAM*, sy. 7 (1996), s. 483-495) girmişti. Onun derste tavsiyesi ile, Köprülü'nün 'Başlangıç, İzah ve Düzeltmeler'le yayınladığı W. Barthold'un *İşlm Medeniyeti Tarihi* (Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2. basım, Ankara 1963) adlı önemli eserini ilgi ile okumuştum. Yine bu yıllarda, onun 1959'da Türk Tarih Kurumu Yayınları arasında çıkan *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu* adlı mühim telifini, baskısı tükendiği için bir türlü temin edememiştim. Ancak bu kitabı, 1972 yılında İştnbul'da Ötüken Yayınları arasında tekrar basıldığı zaman edinebilmiştim. Diğer yandan, ilgimi çeken fakat bir türlü edinemediğim, Fuad Köprülü adına çıkarılan hacimli armağan kitabını (*60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı*, A..DTCF Yay., İştnbul 1953) da, 1970'li yılların başında, her ikimiz de Osmanliye İmam-Hatip Lisesi'nde ğretmen iken, arkadaşımız Ahmet Yaşar Ocak (Hlen Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde görev yapan, tanınmış tarih profesörü)'ın tavsiyesiyle, İştnbul'daki Enderun Kitabevi'nden temin edebilmiştim. Daha sonraları, Atatürk Üniversitesi İşlmî İlimler Fakültesi (Erzurum)'ndeki asistanlık yıllarımda da onun, Ltin harfleriyle ilk defa neşredilen *Türk Edebiyatı Tarihi* (yay. Orhan F. Köprülü-Nermin Pekin, Ötüken Yay., İştnbul 1980) adlı eserini tanıtmıştum (*Türk Kültürü*, XIX/221 (Temmuz-Ağustos 1981), s. 62-64).

M. Fuad Köprülü (1890-1966), Türk dünyasının yetiştirdiği ender bilim adamlarından biri olarak, gençlik dönemlerinden vefatına kadar Türkiyat araştırmaları sahasında (Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Halk Edebiyatı, Türk/Osmanlı Tarihi, İşlm Medeniyeti Tarihi, Türk Dini Tarihi, İşlm ve Türk Hukuk Tarihi vb.) birçok kitap (30 kadar) ve yüzlerce makale (bu

makalelerden bazıları küçük bir kitap hacminde) ortaya koymuştur. Özellikle onun genç bir ilim adamı iken kaleme aldığı *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (İstanbul 1919 ve diğer baskıları) adlı eseri, gerek ülkemizde gerekse yurt dışında geniş yankılar uyandırmış, Batı'da Clément Huart, J.H.Mordtmann, Gyula Németh gibi Türkologlar eserin önemini vurgulamışlar ve müellifinin bir otorite olduğunu teslim etmişlerdir (bk. M. Hanefi Palabıyık, *Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve Tarihçiliği*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 54-55). Aynı şekilde, 1934 yılında Sorbonne Üniversitesi'nde verdiği üç büyük konferanstan oluşan *Les Origines de l'Empire Ottoman* (Paris 1935; Türkçe çevirisi: *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, TTK Yay., Ankara 1959) adlı eseri, Gibbons'un bu konudaki görüşlerini düzeltmiş, hem Batı'da hem ülkemizde büyük akisler uyandırmıştır.

Köprülü'nün hayatı, eserleri, fikirleri, tarihçiliği vb. hususunda Batı'da ve ülkemizde müteaddit tezler (George Thomas Park, Ali Galip Erdican, Fuat Özdemir, Nurullah Çetin, Abdullah Aykın, Mustafa İlhan, Emine Berkaltay, İsmail Aksaraylı, Meryem Ertekin, Ernur Genç, Doğan Kaplan, Aynur İzler, Selahattin Tozlu, H. Cahit Hoşoğlu [son üç isim Lisans Tezi yapmıştır]) yapılmış, kitaplar (A[hmet] Cerrahoğlu (=Kerim Sadi), Halil Berktaş, Orhan F. Köprülü, Murat İsmet Tunçer, M. Hanefi Palabıyık) yayınlanmıştır. Uzun bir zaman dilimi içinde onu, çeşitli yönleri ile ele alan makaleler (Osman Turan, Necati Akder, Fevziye Abdullah Tansel, Orhan F. Köprülü, Ahmet Caferoğlu, Cemal Köprülü, Mehmet Altay Köymen, Mahmut Şakiroğlu, Orhan Şaik Gökyay, Ertan Eğribel, Yılmaz Öztuna, Ahmet Yaşar Ocak vb.) ise büyük bir yekûn tutmaktadır (geniş bilgi için bk. M. Hanefi Palabıyık, *a.g.e.*, s. 21-36, 332-351).

Fuat Köprülü'nün kitap ve yazıları hakkındaki bibliyografyalara gelince, bu konuda Şerif Hulûsi Sayman, Sami N. Özerdim, Osman Turan, Fevziye Abdullah Tansel ve oğlu Orhan F. Köprülü (hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. *Türk Kültürü Araştırmaları*, Dr. Orhan F. Köprülü'ye Armağan, XXXIV/1-2 (1996), s. 3-16; burada, bizim de Abdulkadir Yuvalı'nın *İlhanlılar Tarihi-I-Kuruluş Devri* (Kayseri 1994) isimli eserini ele alan bir tanıtma yazımız (s. 157-171 yer almıştır.)'nün kitap ve makale hâlindeki çalışmaları büyük bir önem taşımaktadır (çeşitli yönleri ile Fuat Köprülü hakkında geniş bilgi için meselâ bk. Ali Galip Erdican, *Mehmet Fuat Köprülü, A Study of His Contribution to Cultural Reform in Modern Turkey*, Redhouse Press, İstanbul 1974; Halil Berktaş, *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü*, Kaynak Yay., İstanbul 1983; Orhan F. Köprülü, *Fuat Köprülü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987; Murat İsmet Tunçer, *Çarpıtmalara Dayalı Bir Tarih Kuramının Ana Çizgileri (Köprülü Eleştirisi)*, 2. baskı, 1991; Fuat Özdemir, *Fuat*

Köprülü'nün Türk Saz airleri  zerindeki  alışmaları, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1999; M. Hanefi Palabıyık, *Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve Tarihçiliği*, Akçağ Yay., Ankara 2005; *Türk Kültürü*, Köprülü  zel Sayısı, IV/47 (Eylül 1966), s. 1-66; Fevziye Abdullah Tansel, "Memleketimizin Acı Kaybı: Prof. Dr. Fuad Köprülü", *Belleten*, XXX/120 (Ekim 1966), s. 621-636 (aynı yazı için ayrıca bk. *Ankara Üniversitesi İlh yat Fakültesi Dergisi*, XIV (1966), s. 267-281); A. Caferoğlu, "Hakik  Köprülü", *Türkiyat Mecmuası*, XV (1968), s. 1-10; Cemal Köprülü, "Fuad Köprülü'nün İlmî Őahsiyeti, Türk Kültüründeki Rolü ve Bazı H t ralar", *Türk Kültürü*, VII/81 (Temmuz 1969), s. 635-652; Mehmet Altay Köymen, "Prof. Mehmet Fuad Köprülü-1: Özel Hayatı ve Yetişmesi ", *Millî Kültür*, c. II, sy. 11 (Nisan 1981), s. 21-24; a. mlf., "Mehmet Fuad Köprülü-2: İlmî Hayatı", *Millî Kültür*, c. II, sy. 12 (Mayıs 1981), s. 13-16; a. mlf., "Mehmet Fuad Köprülü-3: Fikir Hayatı", *Millî Kültür*, c. III, sy. 1 (Haziran 1981), s. 15-18; Orhan Şaik Gökyay, "Bir  ğrencisinin Dilinden M. Fuad Köprülü", *Türk Dili*, sy. 421 (Ocak 1987), s. 50-57; Ertan Eğribel, "Fuad Köprülü'nün Tarihçiliği", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, dizi: 3, sy. 4 (1993-1995), s. 49-60; Ahmet Yaşar Ocak, "Fuad Köprülü, Sosyal Tarih Perspektifi ve Günümüz Türkiyesinin Din ve Tasavvuf Araştırmalarında "Tarihin Saptırılması" Problemi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 3 (1997), s. 221-230; M. Hanefi Palabıyık, "Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad Köprülü, İlmî Hayatı ve 'Türkiye Tarihi' Adlı Eseri Münasebetiyle Tarih Anlayışı", *Atatürk Dergisi*, Erzurum, III/3 (Ocak 2003), s. 7-29;  mer Faruk Ak n, "Mehmed Fuad Köprülü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2003, XXVIII, 471-486; Halil İnalcık, "Türkiye'de Modern Tarihçiliğin Kurucuları", *Muhafazak r Düşünce*, yıl: 2, sy. 7 (Kış 2006), s. 11-20).

Diğer yandan Fuad Köprülü hakkında iki armağan kitabı yayınlanmıştır: *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, topl. T. Halasi-Kun-H. Eren, TTK Yay., Ankara 1950; *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı*, A. .DTCF Yay., İstanbul 1953 (bu iki kitapta Fuad Köprülü'n n hayatı ve bibliyografyası ile ilgili Sami N.  zerdim ve Osman Turan'ın geniş yazıları yer almıştır).

Aşağıda tanıtımını bahis konusu ettiğimiz bu eser, kısaca ifade etmek gerekirse Türkiyat araştırmalarına unutulmaz katkılarda bulunmuş olan ve bu konuda uluslararası  n kazanan Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün ilmî hayatı ve tarihçiliğine tahsis edilmiş olup, Atatürk Üniversitesi İlh yat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü İslâm Tarihi Bilim Dalı  ğretim  yelerinden Doç. Dr. M. Hanefi Palabıyık tarafından kaleme alınmıştır.

Eserin baş tarafına der  olunan biyografisinden anlaşıldığına göre,

müellifin eserlerinden ikisi (*Valilikten İmparatorluğa Gazneliler, Devlet ve Saray Teşkilâtı*, Araştırma Yay., Ankara 2002, 263 s. [bu eserin tanıtımı için bk. Süleyman Tülücü, “Gazneliler’e Dair Önemli Bir Eser”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 22 (2004), s. 331-336]; *Ord. Prof. Dr. Mehmet Fuad Köprülü, İlmî Hayatı ve Tarihçiliği*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 2002, XIV+394 s. [burada tanıtımını yaptığımız eserin mahdut sayıda basılmış ilk baskısı]) yayımlanmış olup, önsöz ve notlarla yayına hazırladığı M. Fuad Köprülü’nün *Türkiye Tarihi-Anadolu İstilâsına Kadar Türkler* adlı eseri de Akçağ Yayınları arasında basılmıştır (Ankara 2005, 263 s.). Ayrıca, onu aşkın ilmî ve akademik yazısı, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (Erzurum), *Atatürk Dergisi* (Erzurum), *Adım* (Erzurum), *Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları* (Malatya), *Yeni Türkiye* (Ankara), *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (Erzurum), *İlahiyat Fakültesi İlmî Dergi* (Oş), *İSTEM* (Konya) gibi süreli yayımlarda neşredilmiş bulunmaktadır.

Müellif, bu çalışmayı niçin hazırladığını, eserine yazdığı “ÖNSÖZ”de (s. 15) şu satırlarla izah etmektedir:

“Yüksek lisans ve doktora tezlerimi hazırlarken, büyük Türk tarihçisi ve aydını Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü (1890-1966)’nün eserlerinden çok etkilenmiş ve çokça istifade etmişim. Bu durum, beni, Köprülü’nün tüm eserlerini tanımaya ve onunla ilgili rastladığım her yayın ve bilgiyi toplamaya yöneltmişti. İşte bu çalışma, Köprülü’nün *Anadolu İstilâsına Kadar Türkiye Tarihi* adlı eserini, birtakım ilâve ve gözden geçirmelerle yayın dünyasına kazandırmak için yaptığım hazırlık münasebetiyle kaleme alınan bir makaleden doğmuştur.

Böyle bir çalışma yapmaktaki maksadım, birçok tarihçi, eğitimci ve bilim adamlarının şu tavsiyesidir: ‘İlgi sahanız için örnek alabileceğiniz kişileri seçin, okuyun ve iyi tanıyın.’ Benim de çalışmalarımı nakilcilik ve araştırmacıktan öteye taşımak, vaaz ve ideolojiden uzak tutmak, metodik ve bilimsel içerikli yapmak için örnek seçtiğim şahıs rahmetli Fuad Köprülü oldu. Bu ismi seçmemin birçok faydası yanında, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemin tarihçilik ve ideolojisini, bu arada akademik tarihçiliğin beynelmilel sıkıntılarını daha iyi tanıma imkânı buldum.”

Araştırmacının bu çalışması, “İÇİNDEKİLER” (s. 9-11), “İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ” (s. 13), “ÖNSÖZ” (s. 15) ve “KISALTMALAR” (s. 19)’dan sonra geniş bir “GİRİŞ” (s. 21-59)’le başlamaktadır. Burada, **ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ VE ESERLERİ HAKKINDA YAZILANLAR** ana başlığı altında şu hususlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır: I. Köprülü ve Eserleri Hakkında Yazılan Kitaplar (s. 21), II. Köprülü ve Eserleri

Hakkında Yazılan Makaleler (s. 32), III. Köprülü ve Eserleri Hakkında Yapılan Tezler (s. 35), IV. Bazı Çağdaş ve Batılı limler Nazarında Köprülü (s. 37).

Müteakiben,  bölüm hlinde tertip edilen çalışmanın;

BİRİNCİ BÖLÜM (s. 61-111)'nde **ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN DÖNEMİ VE İLMİ HAYATI** ana başlığı altında şu konular geniş bir şekilde ele alınmıştır: **1.1. Dönemi** (s. 64), 1.1.1. Cumhuriyete Kadar Tarihiliğimiz (s. 64), 1.1.2. Atatürk'n Tarih Anlayışı (s. 78), 1.1.3. Türk Tarih Tezi (s. 89), **1.2. İlmî Hayatı** (s. 91), 1.2.2. İlmî Faaliyetleri (s. 99), 1.2.3. Teşkiltlığı ve Yayın Görevleri (s. 109).

İKİNCİ BÖLÜM (s. 113-198)'nde **ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN TARİHLE İLGİLİ ESERLERİ VE DEğERLENDİRMELELER** ana başlığı altında şu konular detaylı olarak işlenmiştir: 2.1. Kitapları (s. 115), 2.2. Makaleleri (s. 132), 2.3. Ansiklopedi Maddeleri (s. 192).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (s. 199-286), **ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN TARİHçİLİğİ** ana başlığını taşımakta olup, burada, 3.1. Bilim, Bilim Adamı ve niversite (s. 200), 3.2. Tarih şuuru (s. 209), 3.3. Tarih ve Tarihçilik (s. 216), 3.4. Sosyal/İçtimaî Tarih (s. 251), 3.5. Bütünlük ve Tekmlc Bakış/Mukayeseli alışma ve Tarihî Devamlılık (s. 258), 3.6. Kaynak Bilgisi (s. 270), 3.7. Tarihe Yardımcı İlimler (s. 275), 3.8. Sosyoloji, Antropoloji ve Psikoloji (s. 281), 3.9. Çalışmada İhtiyat ve Teenni (s. 285) alt başlıkları altında geniş bilgi verilmiştir.

“SONUÇ” (s. 287-289) kısmında müellif, bu araştırmadan çıkan başlıca karakteristik noktaları sistematik bir şekilde özetlemiş ve ilim lemine sunmuştur.

“EKLER” (s. 291-316)'de, **ORD. PROF. DR. FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN MAKALELERİNDEN SEÇMELER** başlığından sonra, onun şu makalelerine yer verilmiştir: I. Bizde Tarih ve Müverrihler Hakkında (s. 291), II. Bizde Millî Tarih Yazılabilir mi? (s. 303), III. Tarihimizi Nasıl Yazabiliriz? (s. 308), IV. Münevver Karşısında ‘Tarih’ (s. 312).

“KAYNAKLAR” (s. 317-351) kısmı ise, I. Fuad Köprülü'nün Eserleri (s. 317): 1. **Kitaplar** (s. 317), 2. **Makaleler** (s. 320); II. Genel Kaynaklar (s. 332) şeklinde tertip edilmiştir. “Genel Kaynaklar” başlığı altında, çalışma boyunca istifade edilen, Batı'da ve özellikle ülkemizde neşredilmiş birçok inceleme (kitap-makale) yer almıştır ki bunlar, bundan sonra, aynı konu üzerinde çalışacak olanlara büyük lde rehberlik edecektir. Çünkü yazar, mtala edilmesi gereken, hemen hemen her kaynağı görmüş ve değerlendirmiştir.

Bu kısmı, okuyucuların işini büyük ölçüde kolaylaştıracak mufassal bir “DİZİN” (s. 353-376) izlemiştir.

Bu eserle ilgili genel görüş ve düşüncelerimizi, konunun yetkili uzmanlarından biri olarak Palabıyık'ın bu eserinin arka kapağında yer alan tanıtım yazısından bazı pasajlar alarak vermek istiyoruz:

“[Fuad Köprülü'nün] 1500'ün üzerindeki eseri; kitap, makale, tanıtım yazısı, çeviri, tenkitli makale ve ansiklopedi maddelerinden ibarettir. Türklerin bütün zamanlarda yetiştirdiği en büyük tarihçilerden biri olarak kabul edilen ve modern tarihçiliğin ülkemize yerleşmesinde birinci sırada bir paya sahip olan Köprülü, katıldığı uluslararası ilmi toplantılar, kurduğu veya kuruluşuna katkıda bulunduğu ilmi kurumlar, yayınladığı dergiler ve yetiştirdiği talebeleriyle dönemindeki ve kendinden sonraki millî tarihçiliğimize ‘Okul’ (Köprülü Mektebi) bırakmış bir âlimdir.

Köprülü, bilimsel örneğini Batı'nın bilim kuruluşlarından ve bilimsel çalışma metodlarından almış ve bunları tatbik etmiştir. Ona göre, bilim adamlığı ağır ve ideal bir iştir, çok uzun ve ciddi bir çalışma gerektirir. Sıradan okuma yazma bilenlerin yapabileceği bir iş değildir. Köprülü, saha çalışmasına ve ihtisasın kaçınılmaz ve ihmal edilemez olduğuna inanmakla birlikte; kişinin, felsefeyi ve çalıştığı konuya ait yan bilimlerden bilmesi gerekenleri de öğrenmesi mecburiyetini kabul eder. İlgisini önceleri sadece edebiyat tarihine yöneltmişken, daha sonra ‘umumî Türk medeniyet tarihi’nde karar kılmıştır.

Eserlerine, tarihçilik mesleğinin bütün yönlerinden örnekler serpiştirerek, dünya tarihçiliğinde ciddi bir yer edinen Köprülü, Annales Okulu [bu konuda geniş bilgi için bk. Peter Burke, *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*, çev. Mehmet Küçük, Doğu Batı Yay., Ankara 2002]'nun ülkemizdeki ilk takipçilerindendir. O, sosyal tarih anlayışıyla, medeniyet tarihinin siyaset, hukuk, din, toplum, ordu, sanat vb. dallarında ciddi ilk örnekler vermiş bir tarihçimizdir. Tüm çalışmalarını umumî Türk tarihinin bütün kurumlarını göz önünde bulundurarak ve mukayeseli bir şekilde yapmış ve aynı zamanda ele aldığı her konuyu, bütün Türk devletlerinde ve tarihî süreçlerini de göstererek yazmıştır.

Dünya çapında birçok bilim kuruluşunun üyesi olan Köprülü, Türk dini, hukuku, sosyal hayatı, sanatı, edebiyatı vb. hususlarda yazdığı eserlerinde, sosyolojiden arkeolojiye, antropolojiden psikolojiye, birçok bilimlerden yararlanmak suretiyle, umumî Türk tarihinin problemlerine çözümler sunmuş ve elde ettiği sonuçlar ile bilhassa Batılı âlimleri etkilemeyi ve ikna etmeyi başarmıştır.

Avrupa ilim çevrelerinde Türk tarihinin bazı meseleleri ve Osmanlı

tarihiyle al kalkal  r ok yanlış bilgi ve  n yargıyı bilimsel delillerle yıkan Köprülü, eserlerini, modern ilmî metotlar ve birinci elden kaynaklarla g clendirmiştir.

Köprülü, tüm çalışmalarında kendi bilim ve tarihçilik anlayışına uygun davranmış, ayrıca bilim hayatının ilk döneminde kabul ettiği evrensel usul ve ilmî çalışma prensiplerine, ilk yazılarından son yazılarına kadar tutarlılıkla sadık kalmıştır. Yani Köprülü'nün tarih anlayışı, ilk okumalarından itibaren belirmiş ve yerleşmiştir. Araştırmalarını da daima bu anlayış çerçevesinde yapmış ve yazmıştır.”

Eserin “**KAYNAKLAR**” kısmını tamamlamak amacıyla ve konuya ilgi duyan okuyucuya yararlı olacağı mülâhazasıyla, buraya, ayrıca şu kitap ve yazıları ilâve edebiliriz:

1- Nihad S mi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, II, 1119-1127.

2- Ag h Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yay., Ankara 1972, tür. yer.

3- Muhtar Tevfikoğlu, *Ali Em r  Efendi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989, s. 58-59, 90, 149-150.

4- Hamit Er, *İstanbul Dar lf n nu İl hiyat Fakültesi Mecmuası Hoca ve Yazarları*, Sosyal Bilimler Araştırma Merkezi İşl m Medeniyeti Vakfı, İstanbul 1993, s. 195-196 ve tür. yer.

5- V hid  abuk, *İşl m Ansiklopedisi İndeksi*, TTK Yay., Ankara 1994, s. 454-455.

6- İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk ş airleri*, haz. M jg n Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999, I, 670-678.

7- Mustafa Kutlu-Necat Birinci, “Köprülü, Mehmed Fuad”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Derg h Yay., İstanbul 1982, V, 411-415.

8- Mustafa  zkan, “Kuruluşunun 70. Yılında Türkiyat Enstitüsü”, *Türkiyat Mecmuası*, XX (1996), s. 1-11.

9- Azmi Bilgin, “Fuad Köprülü ve Tekke Edebiyatı”, *İlmî Araştırmalar*, 4 (1997), s. 47-53.

10- Nuri Sağlam, “Ali Em r  Efendi ile Mehmet Fuad Köprülü Arasındaki Münakaşalar-I”, *İlmî Araştırmalar*, 10 (2000), s. 113-134; II, 11 (2001), s. 89-98.

11- Ömer Faruk Ak n, “Mehmed Fuad Köprülü”, *Türkiye Diyanet Vakfı*

İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2003, XXVIII, 471-486 [bu madde, çeşitli yönleri ile Fuad Köprülü'yü geniş bir şekilde ele alan kıymetli bir yazıdır].

12- Fatih Gedikli, "Fuad Köprülü ve Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası ve Türk Hukuk Tarihi Dergisi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, sy. 1 (2003), s. 433-441.

13- Aykut Kazancıgil-Ayhan Vergili, "Prof. Dr. Fuat Köprülü ve A.B.D.'li Çevirmeni Gary Leiser", *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, sy. 7 (Mart 2005), s. 283-297.

Bu arada, yararlı olacağı mülâhazasıyla, bu eserde gördüğümüz, bazıları yazım hatası olan, birkaç baskı yanlışıma işaret edelim (bunların müteakip baskıda giderileceğini ümit ediyoruz):

1- Eserin "İçindekiler" kısmında yer alan konu başlıklarının sayfa numaralarında bazı kaymalar olmuştur. Aynı durum "Dizin"in bazı yerlerinde de söz konusudur.

2- Ayrıca, Divan-ı Lügatü't-Türk (s. 23, 127, 170, 358), **Dîvânü Lügâti't-Türk**; **Millî Kültür**, c. II, sayı 1... (s. 34 dipnot; s. 343), **Millî Kültür**, c. II, sayı 11...; Remzi Kitapevi (s. 43, 370), Remzi Kitabevi; Altınay (s. 44), Altınay'ın (hata, iktibas edilen yere aittir); Németh Gyula (s. 55), Gyula (bazı kaynaklarda J.) Németh; Stanley Lane-Pool (s. 77, 372), Stanley Lane-Poole; Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi (s. 103, 358), Ankara [Üniversitesi] Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi; Encyclopedie de l'Islam (s. 104, 359), **Encyclopédie de l'Islâm**; Harvard Üniversitesi (s. 104, 361), Harvard Üniversitesi; Kazerûnî (s. 167, 168 dipnot), Kâzerûnî; Kowolski (s. 169, 365), Kowalski; Ferrûhî (s. 174, 359), Ferruhî; akayiname (s. 354), vakayiname; Atabe-kiye Devleti (s. 355) , Atabekiyeye Devleti; Türk ırkı (s. 376), Türk ırkı olacaktır.

3- "Dizin"de bazı şahıs adları, soyadına göre (Ateş, Ahmed; Danişmend, İ. Hâmi; Köymen, Mehmet Altay; Tarlan, A. Nihad; vb.) düzenlenmemiştir. Ayrıca bazı isimler, hem adı hem de soyadından ayrı ayrı yer almış, birleştirilmemiştir. Bazı isimler de "Dizin"e hiç girmemiştir.

Sonuç olarak, ülkemizin çok yönlü, dünya çapında bilim adamlarından biri olan Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün ilmî hayatı ve tarihçiliğini akıcı bir üslûpla, zengin bir bibliyografya ile geniş boyutta ele alıp tartışan, genç arkadaşımız Doç. Dr. M. Hanefî Palabıyık'ın büyük emek mahsulü bu çalışmasının, alanında önemli bir başvuru kitabı görevini ifa edeceğine inanıyor, bundan sonra da diğer eserlerinin yakın bir zaman dilimi içerisinde peyderpey yayınlanacağını ümit ediyoruz. Bu bağlamda, müellifi tebrik eder, bibliyografya ağırlıklı bu yazımızın araştırmacılara yararlı olmasını dileriz.

